

VIEŠOJO INTERESO UŽTIKRINIMAS KAIP ASMENS PRIPAŽINIMO VALSTYBĖS TARNAUTOJUI PRILYGINTU ASMENIU SĄLYGA (BAUDŽIAMOJO KODEKSO 230 STRAIPSNIO 3 DALIS)

Raimundas Jurka, Eglė Jurkienė

Utenos kolegija,

Maironio g. 7, LT-28142 Utena

Advokatų kontora „Jurka & Losis“

Dainavos g. 5-32, LT-01400, Vilnius

Anotacija

Straipsnyje pasitelkiant baudžiamosios teisės mokslo šaltinius, teisminės praktikos pavyzdžius ir, žinoma, baudžiamąjį įstatymą nuostatų analizę nagrinėjama kone aktualumo neprarandanti sritis – korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų baudžiamasis teisinis vertinimas. Kalbant konkrečiai – straipsnio autoriai analizuoja už korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas atsakingo asmens kaip specialaus subjekto pripažinimo valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu sąlygas. Bendrai pastebėtina, kad Lietuvos Respublikos baudžiamieji įstatymai (BK 230 straipsnio 3 dalis) nustato sąlygas, kurios turi būti pasitelkiamos vertinant asmens atitiktį valstybės tarnautojui prilygintam asmeniui. Tačiau kartu pažymėtina, kad kiekvienoje konkrečioje situacijoje šios sąlygos (dėmenys) gali būti įvairiai interpretuojamos. O ką jau kalbėti apie tai, kad Lietuvos baudžiamųjų bylų teismų praktikoje buvo suformuluota dar viena sąlyga – dėmuo, lemiantis sprendimą pripažinti asmenį valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu – tai tokio asmens veikla, kuria siekiama užtikrinti viešąjį interesą. Galiausiai autorių atliekama analizė parodo, jog Lietuvos pozityviojoje teisėje apskritai nėra vieningos nuostatos, galinčios apibrėžti viešojo intereso definiciją.

Reikšminiai žodžiai: baudžiamasis teisinis kvalifikavimas, korupcinė veika, valstybės tarnautojas, asmens prilyginimas valstybės tarnautojui, viešasis interesas.

Įvadas

Korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų tyrimo ir nagrinėjimo baudžiamajame procese sėkmė priklauso ne tik nuo išsamumo, visapusiškumo, objektyvumo ir kitų teisės principų laikymosi, bet neretai ir nuo teisingo (tinkamo) baudžiamąjį įstatymą nuostatų suvokimo, aiškinimo ir taikymo konkrečioje situacijoje. Išties Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą (13) (toliau – ir BK) XXXIII skyriuje, numatančiame atsakomybę už nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams, vartojamos formuluotės bei sąvokos kiekvienu konkrečiu atveju turi būti aiškinamos itin tiksliai ir konkrečiai sykiu nenukrypstant nuo įstatymų leidėjo baudžiamajame įstatyme užprogramuotų ketinimų ir BK 1 straipsnyje aprašytos šio įstatymo paskirties. Deja, tačiau tai padaryti pavyksta ne visuomet. Korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų sampratos klausimai išties pilni iššūkių, nes apskritai pačios korupcijos sąvoka, jos rūšys (pvz., pasyvioji korupcija, aktyvioji korupcija) ir atmainos (korupcija privačiame ir viešajame sektoriuose ir pan.) parodo šio visuomeninio reiškinių kompleksškumą, nevienalytiškumą. Tai galima pasakyti ir apie korupcines veikas darančius subjektus, kurių statusui būdinga specifika dėl jų profesinės, dalykinės veiklos (funkcijų) ir formos ir t. t. Tą patį ir netgi daugiau galima pasakyti ir kalbant apie asmenis, kurie gali būti prilyginami specialioms baudžiamosios atsakomybės subjektams, t. y. valstybės tarnautojams. Taigi BK 230 straipsnio 3 dalyje numatyti pagrindai tokiais asmenimis prilyginti valstybės tarnautojams, regis, turėtų būti aiškūs ir nekelti perteklinių klausimų. Tačiau dinamikos nestokojanti baudžiamųjų bylų teismų praktika patvirtina, jog toli gražu taip nėra – kone kiekviena

baudžiamoji byla liudija apie baudžiamajame įstatyme naudojamų sąvokų ir formuluočių interpretacijų gausą.

Straipsnio aktualumą lemia tai, kad nors BK 230 straipsnio 3 dalis numato, jog valstybės tarnautojui prilyginto asmens statusas siejamas su darbu arba įstatyme numatytais pagrindais pareigų ėjimu viešajame, arba privačiąjame juridiniame asmenyje ar kitoje organizacijoje, arba vertimusi profesine veikla; o taip pat ir turėjimu atitinkamų administracinių įgaliojimų, arba turėjimu teisės veikti šio juridinio asmens ar kitos organizacijos vardu, arba teikimu viešųjų paslaugų ir pan., tačiau visi šie įstatyme numatyti pagrindai savo turiniu yra itin imlūs interpretacijoms. Vieno požymio arba kitaip – pagrindo, kurio nesant asmuo negalėtų būti prilygintas valstybės tarnautojui, BK nuostatos *expressis verbis* apskritai neįvardija. Tik teismų praktikoje šis pagrindas yra sistemiškai išgryninamas iš kitų BK vartojamų sąvokų. Tai – viešojo intereso įgyvendinimas kaip privalomas pripažinimo specialiuoju baudžiamosios atsakomybės subjektu atributas, kuris teisės aktuose, baudžiamosios teisės mokslo doktrinoje ir teismų praktikoje taipogi nėra vienareikšmiai apibrėžtas.

Šio mokslinio straipsnio tikslas – pasitelkiant žemiau aptartus mokslinius metodus greta BK numatytų asmens prilyginimo valstybės tarnautojui pagrindų išanalizuoti ir apibrėžti teismų praktikoje suformuluotą siekį įgyvendinti viešąjį interesą kaip dar vieną pagrindą.

Tyrimo objektas – tai visi asmens prilyginimo valstybės tarnautojui pagrindai ypač akcentuojant teismų praktikoje pabrėžiamą vieną iš jų – tai asmens darbo ar profesinės veiklos sąsajos su viešojo intereso užtikrinimu.

Taigi siekiant sistemiškai išanalizuoti Lietuvos teisės mokslo doktrinos, Lietuvos teismų praktikos, Lietuvos teisės aktų nuostatas be kitų tradicinių tyrimo metodų (taikyti empiriniai kokybiniai duomenų rinkimo metodai – mokslo darbų ir teisinių dokumentų analizė, kokybinis teismų praktikos tyrimas; teoriniai metodai – sisteminės analizės, lyginamasis metodas, indukcijos metodas ir kt.), naudoti ir šie: a) *loginis-lingvistinis* teisinio teksto aiškinimas kaip „vidinis“ teisės normos turinio nustatymo procesas remiantis pačiais interpretuojamais tekstais (siekiant atskleisti įstatymų leidėjo valią); b) *turiningasis* teisinio teksto aiškinimas, kuris remiasi netekstiniu teisės normų prasmės tyrimu, leidžiančiu atskleisti teisės akto esmę ir fundamentalius teisės tikslus. Šie metodai leidžia teisės aktų nuostatas (tiek BK, tiek teisminę praktiką, įvairias teisės aktuose vartojamas definicines, deklaratyvias, aiškinančias, nesavarankiškas, ribojančias, nukreipiančias ir blanketines normas) interpretuoti deskriptyviai – t. y. šifruoti informaciją apie normą; direktyviai – siekiant nustatyti pačią normą; ir naudojant presupozicinį (teleologinį) veiksnį – tiriant normų kūrėjo ketinimus tikslo požiūriu (Lastauskienė, 2005).

1. Valstybės tarnautojui prilyginto asmens sąvokos struktūriniai dėmenys

Galiojančios BK redakcijos 230 straipsnyje (sąvokų išaiškinimas), be kita ko, nurodoma, kad „[...] valstybės tarnautojai yra valstybės politikai, valstybės pareigūnai, teisėjai, valstybės tarnautojai pagal Valstybės tarnybos įstatymą ir kiti asmenys, kurie, dirbdami ar kitais įstatyme numatytais pagrindais eidami pareigas valstybės ar savivaldybių institucijose ar įstaigose, atlieka valdžios atstovo funkcijas arba turi administracinius įgaliojimus, taip pat oficialūs kandidatai į šias pareigas“ (1 dalis). Šio straipsnio 2 dalyje skelbiama, kad „valstybės tarnautojui prilyginamas asmuo, kuris, nesvarbu, koks jo statusas pagal užsienio valstybės ar tarptautinės viešosios organizacijos teisės aktus, atlieka valdžios atstovo funkcijas, įskaitant teismines, turi administracinius įgaliojimus arba kitaip užtikrina viešojo intereso įgyvendinimą dirbdamas ar kitais pagrindais eidamas pareigas užsienio valstybės ar Europos Sąjungos institucijoje ar įstaigoje, tarptautinėje viešojoje organizacijoje arba tarptautinėje ar Europos Sąjungos teisminėje institucijoje, arba juridiniame asmenyje ar kitoje organizacijoje, kuriuos kontroliuoja užsienio valstybė, taip pat oficialūs kandidatai į šias pareigas.“ Be to, šio kodekso 230 straipsnio 3 dalyje vainikuojama ir *valstybės tarnautojui prilyginamo asmens* sąvoka įvardijant, kad tai yra toks asmuo, kuris „dirba arba kitais įstatyme numatytais pagrindais eina pareigas viešajame arba privačiąjame juridiniame asmenyje ar kitoje organizacijoje arba verčiasi profesine veikla ir turi atitinkamus administracinius įgaliojimus, arba turi teisę veikti šio juridinio asmens ar kitos organizacijos vardu, arba teikia viešąsias paslaugas, taip pat arbitras arba prisiekusysis.“

Šių teisinių nuostatų sisteminė analizė leidžia teigti, kad BK reglamentuojamas valstybės tarnautojui prilyginto asmens statusas siejamas su dviem privalomais požymiais, t. y.: 1) darbu arba įstatyme numatytais pagrindais pareigų ėjimu viešajame, arba privačiajame juridiniame asmenyje ar kitoje organizacijoje, arba vertimusi profesine veikla; ir 2) turėjimu atitinkamų administracinių įgaliojimų, arba turėjimu teisės veikti šio juridinio asmens ar kitos organizacijos vardu, arba teikimu viešųjų paslaugų, taip pat arbitras arba prisiekusysis. Kitaip sakant, jeigu pirmasis požymis atspindi šio baudžiamosios atsakomybės specialaus subjekto *veiklos formą*, tai antrasis požymis liudija apie jo *veiklos turinį*, funkcinį pobūdį.

Imant atskirai kiekvieną iš šių požymių atkreiptinas dėmesys, kad juose aprašyti valstybės tarnautojui prilyginto asmens sąvokos struktūriniai dėmenys ir jų turinio atskleidimas yra Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinos ir teisminės praktikos konkrečiose baudžiamosiose bylose aiškinimo ir netgi diskusijų dalykas. Dėl šios priežasties baudžiamosios teisės doktrinoje pažymima, kad baudžiamajame įstatyme vartojamos sąvokos „prilyginti asmenys“ turinys yra gana dviprasmiškas, nekonkretus ir gali būti suprantamas nevienodai“ (E. Gruodytė, 2006). Todėl, kaip nurodoma ir kituose mokslo šaltiniuose, „kiekviena kategorija, taikant baudžiamąjį įstatymą, turi konkretų turinį, tad prilyginti kokį nors asmenį kitam lengva tik teoriškai, o realiai tai padaryti veikos tyrimo metu sudėtinga, nes lyginamųjų sąvokų turinys gali neatitikti apimties prasme“ (L. Pakštaitis, 2004). Išties, BK 230 straipsnio 3 dalyje vartojamos sąvokos struktūriniai dėmenys gali būti konkrečiai ir tiksliai apibrėžiami tik *ad hoc* atveju, t. y. teisiškai kvalifikuojant konkretų visuomeninį santykį – įvykio ir baudžiamąjo įstatymo tapatumą arba kitaip – baudžiamosios justicijos reagavimą į socialinės tikrovės atvejus (E. Bieliūnas, 2017). Šiuos teiginius patvirtina ir aktuali teisminė praktika.

Antai, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2014 m. kovo 13 d. nutartyje baudžiamąjoje byloje Nr. 2K-P-89/2014 (toliau – Plenarinės sesijos nutartis) (17) pažymima, kad „[...] vien tik asmens darbo juridiniame asmenyje (taip pat ir privačiame) ar vertimosi profesine veikla nepakanka tokį asmenį BK 230 straipsnio 3 dalies prasme pripažinti valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu. Pagal minėtą BK straipsnį toks asmuo, kad jį būtų galima laikyti valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu, dirbdamas juridiniame asmenyje ar versdamasis profesine veikla, privalo turėti atitinkamus įgaliojimus.“

Taigi norint atskleisti valstybės tarnautojui prilyginto asmens sąvoką konkrečioje baudžiamąjoje byloje ir išvengti teorinių BK aiškinimo komplikacijų (E. Bieliūnas, 2008), būtina išanalizuoti ir atskleisti BK 230 straipsnio 3 dalyje naudojamų asmens prilyginimo valstybės tarnautojui dėmenų turinį, ypač akcentuojant analizuojamo subjekto statuso *veiklos turinį*, t. y. „administracinių įgaliojimų“, „teisės veikti juridinio asmens ar kitos organizacijos vardu“ ir „viešųjų paslaugų teikimo“ definicijas. Sykiu čia keliamas ir kitas teisės aiškinimo klausimas – ar išties pirmiau įvardintų dėmenų visuma yra pakankama siekiant konkretų asmenį baudžiamąjoje byloje pripažinti (kvalifikuoti) valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu?

2. Sąvokos „administraciniai įgaliojimai“ baudžiamoji teisinė reikšmė

Bendrai galima paminėti, kad Lietuvių kalbos žodyne terminas „administruoti“ aiškinamas kaip „valdyti, tvarkyti ką nors“, o terminas „įgalioti“ – „suteikti teisę kieno nors vardu ką atlikti“ (12). Galiojančio Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 2 straipsnio 18 punkte numatyta, kad „viešasis administravimas – teisės aktais reglamentuota viešojo administravimo subjektų veikla, skirta teisės aktams įgyvendinti: administracinis reglamentavimas, administracinių sprendimų priėmimas, teisės aktų ir administracinių sprendimų įgyvendinimo priežiūra, administracinių paslaugų teikimas, viešųjų paslaugų teikimo administravimas“ (14).

Kalbant konkrečiai, t. y. aiškinant ir atskleidžiant būtent baudžiamajame įstatyme vartojamą sąvoką „administraciniai įgaliojimai“ pastebėtina, kad dar Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. lapkričio 25 d. kasacinėje nutartyje baudžiamąjoje byloje Nr. 2K-809/2003 buvo nurodoma, kad „doktrininis įstatymo aiškinimas ir teismų praktika terminą „administraciniai įgaliojimai“ sieja su įstaigos vidinio administravimo

įgaliojimais, su vieno valstybės tarnautojo teise kontroliuoti pavaldžius tarnyboje asmenis, duoti jiems privalomus vykdymui nurodymus“ (A. Čaikovski, 2007).

Vėlesnėje teismų praktikoje, t. y. minėtoje Plenarinės sesijos nutartyje (17), be kita ko, nurodoma, kad „[...] administraciniai įgaliojimai apima viešojo administravimo įgaliojimus, taip pat fizinio asmens įgaliojimus, kuriais užtikrinama juridinio asmens savarankiška veikla, kad jis galėtų tinkamai atlikti savo funkcijas. [...] pažymėtina, kad ir ne valstybės institucijoms pagal įstatymus gali būti pavesta vykdyti viešąjį administravimą ir (ar) teikti viešąsias paslaugas. [...] administracinių įgaliojimų turėjimas pagal BK 230 straipsnio 3 dalį iš esmės reiškia tai, kad asmuo, dirbdamas juridiniame asmenyje ar versdamasis profesine veikla, turi tam tikrus įgaliojimus jam nepavaldiems asmenims ar kitokius administracinius įgaliojimus, susijusius su viešojo administravimo veikla. Tokiais įgaliojimais gali būti ir tie įgaliojimai, kurie padeda užtikrinti juridinio asmens savarankišką veiklą (struktūros tvarkymas, dokumentų, personalo, turimų materialinių ir finansinių išteklių valdymas), kad jis galėtų tinkamai atlikti savo funkcijas. Paprastai šie įgaliojimai susiję su tuo, kad asmuo turi teisę veikti juridinio asmens vardu. Būtent teisė veikti juridinio asmens ar kitos organizacijos vardu, tai dar vienas iš įgaliojimų, kurių turintis asmuo pagal BK 230 straipsnio 3 dalį gali būti prilygintas valstybės tarnautojui“.

Baudžiamosios teisės doktrinoje analizuojamu klausimu rašoma, kad sąvoka „administraciniai įgaliojimai“ išties suprantama ir kaip vidinis administravimas (E. Gruodytė, 2006). Literatūroje taipogi svarstoma, kad semantinė „įgaliojimo prasmė siejama su veikimu už kitą asmenį, kuriam teisinėje plotmėje artimiausias yra atstovavimo institutas. [...] Administracinio įgaliojimo, kaip savarankiškos specialaus pobūdžio teisės, samprata teisine prasme talpina teisinės galios, teisės ir pareigos kategorijas“ (L. Paškevičienė, 2014). Anot A. Abramavičiaus, administraciniais įgaliojimais laikytini tokie asmens turimi įgaliojimai, kurie „susiję su tam tikros valstybės valdymo srities politikos įgyvendinimu“ (A. Abramavičius, G. Švedas, D. Mickevičius, 2005). Baudžiamosios justicijos tyrinėtojas A. Čaikovski, plačiai nagrinėjęs valstybės tarnautojui prilyginto asmens statuso sampratą klausimus baudžiamojoje teisėje, pastebi, kad „administraciniai įgaliojimai“ turėtų būti suprantami kaip: 1) administraciniai įgaliojimai pavaldiems asmenims; 2) administraciniai įgaliojimai nepavaldiems asmenims; 3) kitokie administraciniai įgaliojimai, susiję su viešojo administravimo veikla. Tai reiškia, kad aiškinant ir taikant BK 230 str. 3 d. lieka aktualus šis išaiškinimas: „Valstybė suteikia teisę atskiroms nevalstybinėms ar privačioms įmonėms atlikti transporto priemonių techninę apžiūrą, tvarkyti nuodingas atliekas, išrašyti receptus (leidimus įsigyti vaistus ar kitas chemines priemones) ir pan. Tokiose įmonėse dirbantys asmenys turi viešojo administravimo įgaliojimus“ (A. Čaikovski, 2007). Šią autoriaus poziciją patvirtina ir vėlesni tyrimai, kuriuose rašoma, kad „privačius asmenis galima būtų pripažinti viešojo administravimo subjektais, t. y. veikiančius administracinės teisės pagrindu ir jos ribose, ta apimtimi, kuria jų vykdoma funkcija pagal pobūdį (teisinę prigimtį) priskirtina viešojo administravimo veiklai“ (G. Kuncevičius, V. Kosmačaitė, 2014). Galiausiai doktrinoje rašoma, kad įgaliojimais gali būti ir tie, kurie „padeda užtikrinti juridinio asmens savarankišką veiklą (struktūros tvarkymas, dokumentų, personalo, turimų materialinių ir finansinių išteklių valdymas), kad jis galėtų tinkamai atlikti savo funkcijas. Paprastai šie įgaliojimai susiję su tuo, kad asmuo turi teisę veikti juridinio asmens vardu. Būtent teisė veikti juridinio asmens ar kitos organizacijos vardu yra dar vienas įgaliojimas, kurių turintis asmuo, pagal BK 230 straipsnio 3 dalį, gali būti prilygintas valstybės tarnautojui“ (A. Abramavičius, G. Švedas, 2016).

Taigi apibendrintai galima teigti, kad BK 230 straipsnio 3 dalies reglamentavimo kontekste sąvoka „administraciniai įgaliojimai“ apima tiek viešojo administravimo įgaliojimus, tiek ir fizinio asmens įgaliojimus, užtikrinančius juridinio asmens savarankišką veiklą, leidžiančią juridiniam asmeniui tinkamai vykdyti savo funkcijas. Sykiu pastebėtina, kad administracinių įgaliojimų turėjimas pagal minėtą baudžiamojo įstatymo nuostatą reiškia ir tai, kad asmuo, dirbdamas juridiniame asmenyje ar versdamasis profesine veikla, turi tam tikrus įgaliojimus jam nepavaldiems asmenims ar kitokius administracinius įgaliojimus, susijusius su viešojo administravimo veikla. Tokiais įgaliojimais gali būti užtikrinama juridinio asmens savarankiška veikla, t. y. struktūros tvarkymas, dokumentų, personalo, turimų materialinių ir finansinių išteklių valdymas ir kt.

3. Sąvokos „teisė veikti juridinio asmens ar kitos organizacijos vardu“ baudžiamoji teisinė reikšmė

Kasacinėje praktikoje nurodoma, kad „teisė veikti juridinio asmens ar kitos organizacijos vardu iš esmės reiškia tai, kad fizinis asmuo turi įgaliojimus spręsti klausimus, susijusius su juridinio asmens veikla, santykiais su trečiaisiais asmenimis. [...] teisė veikti juridinio asmens ar organizacijos vardu, tai teisė įstatymo ar atskiro įgaliojimo pagrindu sudaryti sandorius, atlikti kitokius teisinę reikšmę turinčius veiksmus, sukuriančius, keičiančius ar naikinančius juridinio asmens teises ir pareigas. [...] Ši teisė taip pat gali apimti tiek kompetenciją spręsti juridinio asmens struktūros, personalo klausimus (priimti ir atleisti darbuotojus, apibrėžti jų funkcijas, nustatyti atlyginimo už darbą, įskaitant darbuotojų skatinimo priemones, sistemą, skirti drausmines nuobaudas darbuotojams ir pan.), tiek klausimus, susijusius su juridinio asmens veiklos strategija (pvz., verslo planų sudarymas), tiek finansų valdymo klausimus. Teisė veikti juridinio asmens ar kitos organizacijos vardu paprastai siejama su atitinkamo fizinio asmens vadovaujančiomis pareigomis. Šiame kontekste paminėtinos Lietuvos Respublikos civilinio kodekso [...] nuostatos, susijusios su juridinių asmenų organų samprata, jų kompetencija ir funkcijomis. Antai pagal CK 2.81 straipsnį (Juridinio asmens organai) juridiniai asmenys įgyja civilines teises, prisiima civilines pareigas ir jas įgyvendina per savo organus, kurie sudaromi ir veikia pagal įstatymus ir juridinių asmenų steigimo dokumentus (1 dalis)“. Šioje nutartyje nurodoma ir tai, kad „BK 230 straipsnio 3 dalies kontekste aiškinant teisę veikti juridinio asmens vardu svarbus yra ne tik tas teisinis reguliavimas, kuris susijęs su ūkinės veiklos subjektais (įmonėmis), bet ir įstatymų nuostatos, susijusios su viešaisiais juridiniais asmenimis, paprastai nesiekiančiais pelno [...]“ (17).

Tuo tarpu ne itin gausioje šiuo klausimu baudžiamosios teisės doktrinoje rašoma, kad BK vartojama formuluotė „turi teisę veikti šio juridinio asmens ar kitos organizacijos vardu“ apima visus fizinius asmenis, turinčius teisę atstovauti juridiniam asmeniui teisiniuose santykiuose su trečiaisiais asmenimis tiek privatinės, tiek viešosios teisės srityse (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras, 2004), tačiau „visais atvejais, siekiant įvertinti, ar asmuo, įtariamas nusikalstama veika valstybės tarnybai, gali būti patrauktas baudžiamajon atsakomybėn, būtina nustatyti, ar jis turėjo teisę veikti įmonės vardu. Jeigu tokia teisė suteikta nebuvo, nėra ir baudžiamosios atsakomybės, nes nenustatyti specialūs nusikalstamos veikos subjekto požymiai“ (E. Gruodytė, 2006). Kituose šaltiniuose nurodoma, kad „teisė veikti juridinio asmens ar kitos organizacijos vardu iš esmės reiškia tai, kad fizinis asmuo turi įgaliojimus spręsti klausimus, susijusius su juridinio asmens veikla ir santykiais su trečiaisiais asmenimis. Kasacinės instancijos teismo praktikoje pripažįstama, kad teisė veikti juridinio asmens ar organizacijos vardu – tai teisė įstatymo ar atskiro įgaliojimo pagrindu sudaryti sandorius, atlikti kitokius teisinę reikšmę turinčius veiksmus, sukuriančius, keičiančius ar naikinančius juridinio asmens teises ir pareigas“ (A. Abramavičius; G. Švedas, 2016; kasacinė nutartis Nr. 2K-5/2012 (16)).

Apibendrintai galima teigti, kad sąvoka „teisė veikti juridinio asmens ar kitos organizacijos vardu“ reiškia, kad fizinis asmuo įstatymo ar atskiro įgaliojimo pagrindu turi įgaliojimus spręsti klausimus, susijusius su juridinio asmens veikla bei santykiais su trečiaisiais asmenimis. Kitaip sakant, toks asmuo turi teisę atlikti teisinę reikšmę turinčius veiksmus, sukuriančius, keičiančius ar naikinančius juridinio asmens teises ir pareigas.

4. Sąvokos „teikia viešąsias paslaugas“ baudžiamoji teisinė reikšmė

Kasacinėje praktikoje šiuo klausimu formuluojama nuostata, kad „asmuo [...] gali būti pripažintas valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu, jeigu jo veikla yra viešųjų paslaugų teikimas. Pagal Viešojo administravimo įstatymą viešoji paslauga – valstybės ar savivaldybių kontroliuojamų juridinių asmenų veikla teikiant asmenims socialines, švietimo, mokslo, kultūros, sporto ir kitas įstatymų numatytas paslaugas; įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka viešąsias paslaugas gali teikti ir kiti asmenys. Viešųjų paslaugų teikimo administravimas – viešojo administravimo subjektų veikla

nustatant viešųjų paslaugų teikimo taisykles ir režimą, steigiant viešąsias įstaigas arba išduodant leidimus teikti viešąsias paslaugas kitiems asmenims, taip pat viešųjų paslaugų teikimo priežiūra ir kontrolė“ (17). Taigi viešąsias paslaugas gali teikti ne tik valstybės ar savivaldybės įsteigti subjektai, bet ir privatūs asmenys, tačiau tik įstatymų nustatytais atvejais. Viena vertus, paslaugų rūšių sąrašas nėra baigtinis, o kita vertus, konkreti paslaugų rūšis turi būti numatyta įstatyme. Šiuo metu galiojančio Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 2 straipsnio 19 dalyje numatyta, kad viešoji paslauga – tai pagal įstatymų ir (ar) viešojo administravimo subjektų nustatytus reikalavimus vykdoma šių subjektų prižiūrima veikla, kuria sukuriama valstybės ar savivaldybių garantuojama ir visuomenės nariams vienodai prieinama nauda (14).

Išties, analizuojant viešojo administravimo santykius reglamentuojančius teisės aktus atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 4 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad valstybinio administravimo subjektai yra kolegialios ar vienasmenės valstybės institucijos, biudžetinės įstaigos, išlaikomos iš valstybės biudžeto asignavimų ir kitų valstybės pinigų fondų lėšų, Lietuvos bankas, Lietuvos kariuomenė, įstatymų nustatytą specialų statusą turintys fiziniai asmenys, asociacijos, valstybės valdomos įmonės, viešosios įstaigos, kurių savininkė arba dalininkė yra valstybė, *šio įstatymo nustatyta tvarka įgalioti atlikti viešąjį administravimą*. Įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 4 punkte numatyta, kad įstatymų nustatytą specialų statusą turintiems fiziniams asmenims, asociacijoms, valstybės ar savivaldybių valdomoms įmonėms *viešojo administravimo įgaliojimai gali būti suteikti įstatymu*, tiesiogiai taikomu Europos Sąjungos teisės aktu, ratifikuota Lietuvos Respublikos tarptautine sutartimi, kai tame teisės akte nurodomas veikiančio ar numatomo steigti viešojo administravimo subjekto pavadinimas arba pavadinimas ir teisinė forma, arba paskirtis ir šiam subjektui *nustatomi konkretūs viešojo administravimo įgaliojimai*. Šio straipsnio 2 dalies 2 ir 3 punktuose numatyta, kad „viešosioms įstaigoms, kurių savininkė ar dalininkė yra valstybė ar savivaldybė, ir asociacijoms, išskyrus šios dalies 3 punkte nurodytas asociacijas, gali būti suteikiami įgaliojimai atlikti funkcijas tik šio įstatymo 6 straipsnio 2, 3 ir 4 punktuose nustatytose viešojo administravimo srityse, kai tokie įgaliojimai yra tiesiogiai susiję su viešosios įstaigos ar asociacijos veiklos tikslais ir kai nėra valstybės ar savivaldybių institucijų ar įstaigų, kurioms šie įgaliojimai gali būti suteikti; [...] asociacijoms, kurios veikia pagal atskirus jų veiklą reglamentuojančius įstatymus, gali būti suteikiami įgaliojimai atlikti funkcijas šio įstatymo 6 straipsnyje nustatytose viešojo administravimo srityse, kai tokie įgaliojimai yra tiesiogiai susiję su tokių asociacijų veiklos tikslais“.

Taigi viešojo administravimo santykius reguliuojantys norminiai aktai vienareikšmiai nustato, kad viešąsias paslaugas teikiančio subjekto statusą gali įgyti tik įstatymuose konkrečiai įvardinti arba tam tikrus reikalavimus (požymius) atitinkantys teisės subjektai. Apie tai plačiau rašoma ir teisės mokslo literatūroje.

Moksliniuose šaltiniuose nurodoma, kad Viešojo administravimo įstatyme suformuluota bendra taisyklė, kad, pavyzdžiui, „asociacijos yra viešojo administravimo subjektais *tik tais atvejais*, kai atitinkamas teisės aktas (pirmiausiai – įstatymas) įvardija konkrečią asociaciją ir suteikia jai viešojo administravimo įgaliojimus“. Taip pat pažymima, kad „Vadovaujantis Viešojo administravimo įstatyme įtvirtinta funkcinė viešojo administravimo subjekto samprata galima teigti, kad siekiant nustatyti, ar konkreti asociacija laikytina viešojo administravimo subjektu, turėtų būti taikomas funkcinis testas. Jo metu reikėtų nustatyti: 1) ar konkrečiai asociacijai Viešojo administravimo įstatymo nustatyta tvarka yra suteikti viešojo administravimo įgaliojimai; 2) ar asociacijai įstatymu nustatytos funkcijos (ar bent dalis jų) atitinka bendrąsias Viešojo administravimo įstatymo nuostatas, apibrėžiančias, kas laikoma viešuoju administravimu. Taikant funkcinį testą pirmiausiai turėtų būti vertinama, ar specialiuose įstatymuose įvardytoms asociacijoms tam tikra apimtimi būdinga tokia viešojo administravimo veikla, kaip antai: 1) administracinis reglamentavimas (pavyzdžiui, įstatymu suteikti įgaliojimai reglamentuoti atitinkamą profesinę veiklą vykdančių asmenų paslaugų teikimo sąlygas), 2) įstatymų ir administracinių sprendimų įgyvendinimo kontrolė (pavyzdžiui, įstatymu suteikti įgaliojimai peržiūrėti, kaip vykdoma tam tikra profesinė veikla, bei imtis drausminių priemonių esant nusižengimų) bei 3) administracinių paslaugų teikimas (pavyzdžiui, įstatymu suteikti įgaliojimai suteikti teisę vertis tam tikra profesine veikla)“ (E. A. Vitkutė, 2018).

Moksliniai ir analitiniai tyrimai taip pat leidžia teigti, kad teismų išnagrinėtose bylose, kuriose buvo nuspręsta, kad, pavyzdžiui, atitinkamos asociacijos yra viešojo administravimo subjektai, buvo vertinami tokie klausimai: specifinis konkrečios asociacijos teisinis statusas, jos veiklos kryptys, ryšys su valstybės institucijomis, valstybės pareigūnų dalyvavimas asociacijos veikloje ir kt. Bylose, kuriose asociacijos buvo nepripažintos viešojo administravimo subjektais, dažniausiai akcentuotas jų kaip nevyriausybių, nuo valstybės nepriklausomų organizacijų, dažnai – įgyvendinančių savivaldos teisę, statusas. Tyrimuose daroma išvada, kad „vadovaujantis Lietuvoje galiojančiu teisiniu reguliavimu, LRKT ir EŽTT jurisprudencija, taip pat lyginamuoju aspektu įvertinus užsienio šalių praktiką, Lietuvos teisės doktrinoje reikėtų aiškiai išskirti dviejų kategorijų asociacijas: 1) asociacijas, steigiamas ir veikiančias laisva asmenų valia ir iniciatyva, bei 2) asociacijas, kurių steigimą, struktūrą, funkcijas lemia specialieji įstatymai, t. y. įstatymų leidėjas. Toks asociacijų klasifikavimas leistų argumentuotai pagrįsti, kad tam tikri viešojo administravimo įgaliojimai Viešojo administravimo įstatymo nustatyta tvarka gali būti perduodami būtent pastarosioms asociacijoms“ (E. A. Vitkutė, 2018).

Baudžiamosios teisės mokslo doktrinoje rašoma, kad „remiantis sisteminė, istorinė normų analize galima daryti išvadą, kad [...] valstybės tarnautojui turėtų būti prilyginamas bet kuris asmuo, dirbantis nurodytose institucijose (t. y. viešajame arba privačiajame juridiniame asmenyje ar kitoje organizacijoje – autorių past.) ar besiverčiantis privačia veikla, kai asmens darbo specifika susijusi *su viešų paslaugų teikimu kaip vienu iš alternatyvių įstatyme įvardytų funkcijų atlikimu*“ (E. Gruodytė, 2006), o viešosiomis paslaugomis laikytinos tokios, kurios atitinka šiuos požymius – „konkreiti visuomenei reikšminga veikla, ne pelno siekimo pobūdis, paslaugos teikiamos *su valstybės valdymo institucijų žinia ar iniciatyva*“ (L. Pakštaitis, 2006). Kitų autorių įsitikinimu, kvalifikuojant valstybės tarnautojui prilyginto asmens statusą per viešųjų paslaugų teikimo funkciją pirmiausiai pažymima, kad paslauga kaip viešoji yra tuomet, kai ji atitinka šiuos būtinuosius požymius: „1) tai tik įstatyme numatyta paslauga; 2) paslaugos teikėjai – valstybės ar savivaldybių kontroliuojami juridiniai asmenys, taip pat kiti asmenys, tačiau tik įstatymų numatytais atvejais; 3) paslaugos gavėjai – gyventojai (paprastai tiesioginiai, rečiau netiesioginiai), o kai kurias atvejais, atsižvelgiant į paslaugos pobūdį ir reikšmę, – visuomenė; 4) paslauga turi būti prižiūrima, kontroliuojama ir kitaip administruojama viešojo administravimo subjektų, kurie, be kita ko, išduoda leidimus privatiems asmenims teikti viešąsias paslaugas. Rinkliavas ar kitokį atlyginimą už viešųjų paslaugų teikimo administravimą gali nustatyti tik įstatymai“ (A. Čaikovski, 2007).

Apibendrintai galima teigti, kad BK 230 straipsnio aiškinimo kontekste sąvoka „viešųjų paslaugų teikimas“ reiškia tai, kad ne bet koks teisės subjektas, o tik tas, kuriam įstatymuose suteikta/priskirta tokia veiklos funkcija, gali teikti viešąsias paslaugas. Tokiu būdu viešojo administravimo santykius reguliuojantys teisės aktai sudaro prielaidas aiškiai diferencijuoti teisinių santykių subjektus, kuriems suteikti, o kuriems ne viešųjų paslaugų teikimo įgaliojimai.

5. Siekimo užtikrinti viešąjį interesą kaip Lietuvos Respublikos BK 230 straipsnio 3 dalies taikymo sąlygos konteksto problema

Šio straipsnio skyriuje „Valstybės tarnautojui prilyginto asmens sąvokos struktūriniai dėmenys“ tikslingai buvo keliamas klausimas, ar išties baudžiamajame įstatyme *expressis verbis* vartojamų sąvokų – „administraciniai įgaliojimai“, „teisė veikti juridinio asmens ar kitos organizacijos vardu“ ir „viešųjų paslaugų teikimas“ visuma yra pakankama ir aiški siekiant fizinį asmenį konkrečioje baudžiamojoje byloje pripažinti valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu.

Atsakant į šį klausimą pabrėžtina, kad ne kartą kasacinėje praktikoje buvo išgrynintas kone lemiantis dėmuo, kurio nesant vargu ar pakaktų baudžiamajon atsakomybėn traukiamą asmenį pripažinti valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu. Štai, Plenarinės sesijos nutartyje nurodoma, kad „valstybės tarnautojui BK 230 straipsnio 3 dalies prasme gali būti prilyginamas ne bet kuris asmuo, kurio darbas ar profesinė veikla reiškia viešųjų paslaugų [...] teikimą. Šis darbas ar profesinė veikla turi būti susijusi su teisiškai reikšmingų veiksmų atlikimu, t. y. iš esmės tokių, kuriais būtų *siekiamas užtikrinti viešąjį interesą ir kurių neatlikimas ar netinkamas atlikimas reikštų viešojo intereso*

pažeidimą“ (17). Ši teisės taikymo taisyklė plėtojama ir vėlesnėje kasacinėje praktikoje (18) – sprendžiant klausimą, ar teiktos paslaugos yra viešosios, būtina įvertinti, ar asmens veikla susijusi su atlikimu teisiškai reikšmingų veiksmų, kuriais buvo siekiama užtikrinti viešąjį interesą (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-50-648/2015). Kasacinis teismas šiuo klausimu pažymi ir tai, kad „sprendžiant, ar asmens veikla yra susijusi su viešojo intereso įgyvendinimu ir ar jis gali būti prilygintas valstybės tarnautojui, tikslinga įvertinti ne vieną atliktą konkretų veiksmą, bet visą įmonės veiklą apskritai. Priešingu atveju kiekvienos įmonės vadovas galėtų būti siejamas su viešojo intereso įgyvendinimu“ (19). Todėl tikrinant, ar asmens pripažinimas valstybės tarnautojui prilyginamu asmeniu teismų atliktas teisingai, turi būti analizuojamas tokio asmens darbo funkcijų turinys ir reikšmė (kasacinės nutarties baudžiamojoje byloje Nr. 2K-202-697/2023) (20).

Taigi greta ankstesniuose šio straipsnio skyriuose apibrėžtų asmens prilyginimo valstybės tarnautojui sąlygų, privalu apibrėžti ir dar vieną požymį – „siekimas užtikrinti viešąjį interesą“, nes, kaip rašoma mokslinėje literatūroje, po Plenarinės sesijos nutarties priėmimo Lietuvos Aukščiausiasis Teismas „valstybės tarnautojui prilyginamo asmens sąvoką susiejo ne tik su BK 230 straipsnyje įtvirtintais formaliaisiais požymiais, bet ir su asmens padarytų veiksmų reikšmingumu valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams“ (A. Abramavičius; G. Švedas, 2016). Šis teismas, be to, nurodo, kad „[...] sprendžiant klausimą dėl to, ar asmuo BK 230 straipsnio prasme laikytinas valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu nepakanka vien tik to, kad toks asmuo formaliai atitinka BK 230 straipsnio 3 dalyje įvardytus požymius [...]. Taip pat turi būti nustatyta, kad tokia asmens veikla yra susijusi su viešojo intereso užtikrinimu ir šios veiklos nevykdymas ar netinkamas vykdymas [...] reikštų viešojo intereso pažeidimą. [...] privataus ūkio subjekto vadovas ar kitas darbuotojas gali būti prilygintas valstybės tarnautojui, tačiau tokia išvada turi būti daroma įvertinus *ne tik formalų einamų pareigų atitikimą BK 230 straipsnyje nurodytiems požymiams, bet ir jo padarytų veiksmų reikšmingumą valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams* (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-251/2013). Priešingu atveju, t. y. valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu pripažįstant privataus ūkio subjekto vadovą ar kitą jo darbuotoją, formaliai atitinkantį BK 230 straipsnio 3 dalyje įtvirtintus požymius, ir *nevertinant jo veiklos reikšmingumo užtikrinant viešuosius interesus ar valstybės tarnybai, būtų iškreipta nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams esmė, BK XXXIII skyriuje įtvirtintų normų paskirtis*“ (17).

Baudžiamosios teisės mokslo doktrinos atstovai, analizuodami Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo 2 straipsnio 4 dalyje įtvirtintą sąvoką „viešieji interesai“, kuri reiškia visuomenės suinteresuotumą, kad deklaruojantys asmenys visus sprendimus priimtų nešališkai ir teisingai“ (15), rašo, kad „viešieji interesai, kaip įstatymo saugoma vertybė, gali būti suprantami ir kaip visuomenės suinteresuotumas, kad ne tik valstybės tarnautojai, bet ir kiti viešojo ar net privataus sektoriaus darbuotojai, įgalioti spręsti įvairius visuomenei svarbius klausimus (valstybės tarnautojui prilyginti asmenys), darytų tai nešališkai, teisingai, įstatymų nustatyta tvarka“ (A. Abramavičius; G. Švedas, 2016). Kitų autorių nuomone, „viešuoju interesu laikytinas ne bet koks teisėtas asmens ar grupės asmenų interesas, o tik toks, kuris atspindi ir išreiškia pamatines visuomenės vertybes, kurias įtvirtina ir saugo Lietuvos Respublikos Konstitucija“ (U. Trumpulis, 2009). Pasak šio autoriaus, analizuojamas interesas įgyvendina šias esmines funkcijas – informavimo, saugomų ir ginamų socialinių vertybių nustatymo, vertybių apsaugos ir gynybos, valdžios institucijų veiklos ribų nustatymo, žmogaus ir visuomenės tarpusavio sąveikos, atsakomybės už savo veiksmus, socialinio kompromiso, saugomų ir ginamų vertybių konkurencijos sprendimo (U. Trumpulis, 2011).

Mokslinėje literatūroje, grindžiamoje gausios teisminės praktikos analize, be kita ko, rašoma ir tai, kad nustatant viešojo intereso buvimo faktą konkrečioje byloje derėtų vadovautis būtent objektyviaisiais teismų praktikoje suformuluotais kriterijais (E. Klimas; J. Lankelis, 2014):

1) svarbiausiu objektyviuoju kokybiniu kriterijumi turėtų būti laikomas nustatymas fakto, ar yra pažeistos ne bet kokios, o būtent pačios svarbiausios Konstitucijoje įtvirtintos vertybės;

2) nustatant, kad tam tikros vertybės, įskaitant konstitucines, bet jomis neapsiribojant, yra pažeistos, turi būti nustatyta atitinkamų subjektų, dėl kurių atsirado toks pažeidimas, kaltė;

3) visuomet būtina vertinti pažeidimo pobūdį, t. y. ar padarytas teisės pažeidimas yra rimtas ir sukkeliantis itin neigiamas teises pasekmes, ar tai tėra tik formalus, mažareikšmis pažeidimas.

Formalaus pažeidimo atveju viešasis interesas taip pat neturėtų būti ginamas, nes nėra kilę jokių teisinių padarinių, pavyzdžiui, žalos ar didelio visuomenės nepasitenkinimo;

4) objektyvus kokybinis kriterijus yra teisinis situacijos įvertinimas laike, t. y. turėtų būti vertinamas laiko tarpas nuo pažeidimo padarymo;

5) kaip vienas iš objektyviųjų kokybinių viešojo intereso nustatymo kriterijų galėtų būti subjektų, padariusių teisės pažeidimą, elgesio vertinimas prieš, per ir po pažeidimo, t. y. ar atitinkami subjektai buvo linkę bendradarbiauti, ar ne, ar padėjo išsiaiškinti visas reikiamas aplinkybes, ar priešingai – jas maskavo ir pan.;

6) vertintinas proporcingumo principas, t. y. ar formalaus pažeidimo padarymas yra pagrindas sugriauti per dešimtmečius nusistovėjusią tvarką, paneigti teisinių lūkesčių bei teisinio stabilumo principus, o tiksliau – ar pažeidimas yra tokio pobūdžio, dėl kurio turėtų būti paneigiami kiti, išskyrus viešojo intereso, Konstitucijoje įtvirtinti principai;

7) turi būti taikomas testas, kurio metu patikrinama, ar būtų apginta tik subjektinė teisė, atribojant ją nuo įstatymų saugomo intereso;

8) tam tikrais atvejais objektyviuoju kokybiniu viešojo intereso nustatymo kriterijumi galėtų būti Europos Žmogaus Teisių Teismo ar kitų institucijų tam tikrų „testų“ patikrinimas, t. y. ar taikant visuotinai praktikoje nusistovėjusį testą yra tenkinamos testo sąlygos ir viešasis interesas konstatuotinas, ar situacija netenkina atitinkamo testo ir, atitinkamai, nėra konstatuojamas gintinas viešasis interesas;

9) nustatant viešojo intereso buvimo faktą galėtų būti ir ekonominis bei socialinis viešojo intereso aspektas. Viešojo intereso ekonominis bei socialinis interesas yra integralus ir egzistuoja beveik kiekvienoje viešojo intereso doktrinoje.

Vadovaujantis aukščiau išdėstytais argumentais apie viešojo intereso faktą ir šio intereso turinį kiekvienoje konkrečioje teisinėje situacijoje sutiktina su teisės doktrinos teiginiais, kad „teismai dažniausiai vadovaujasi „moralinės taksonomijos“ principu, t. y. kiekvieną atvejį pagrindžia argumentais, aktualiais sprendžiant konkrečią bylos situaciją bei inkrementizmą, t. y. susikirtusių interesų derinimą, laipsniškai svarstant viešojo intereso turinio elementų svarbą“ (L. Bieliūnienė ir kt., 2015).

Apibendrinant išdėstyta svarbu pabrėžti, kad tiek teisės doktrinoje, tiek ir teisminėje praktikoje sutariama, kad „teisės doktrinoje [...] nėra suformuluotos viešojo intereso sąvokos, tai – neapibrėžtas teisės institutas, kurio turinį kiekvienu konkrečiu atveju nustato teismas“ (21). Vadinasi, aiškinant ir taikant BK 230 straipsnio 3 dalies nuostatas, be kitų privalomų šioje dalyje numatytų specialaus subjekto požymių, būtina ne tik nustatyti galimo viešojo intereso faktą, bet ir įvardinti aiškius argumentus, atsakančius, kodėl konkretus siektinas įgyvendinti interesas laikytinas viešuoju. Teismai kiekvieną kartą turi *ad hoc* nustatinėti viešojo intereso buvimo faktą, atsižvelgdami į visas konkrečios bylos aplinkybes, joje nagrinėtinų klausimų pobūdį ir reikšmę.

Išvados

1. Lietuvos Respublikos baudžiamųjų įstatymų, Lietuvos teismų praktikos ir teisės mokslo šaltinių analizė leidžia teigti, kad baudžiamojon atsakomybėn traukiamas asmuo kaip specialusis atsakomybės subjektas – valstybės tarnautojui prilyginamas asmuo gali būti pripažįstamas tuomet, kai jis, *pirma*, dirba arba kitais įstatyme numatytais pagrindais eina pareigas viešajame arba privačiajame juridiniame asmenyje ar kitoje organizacijoje, arba verčiasi profesine veikla, *antra*, turi atitinkamus administracinius įgaliojimus, arba turi teisę veikti šio juridinio asmens ar kitos organizacijos vardu, arba teikia viešąsias paslaugas, taip pat arbitras arba prisiekusysis ir, *trečia*, tokio asmens darbas ar profesinė veikla susijusi su teisiškai reikšmingų veiksmų, kuriais siekiama užtikrinti viešąjį interesą, atlikimu ir kurių neatlikimas ar netinkamas atlikimas reikštų viešojo intereso pažeidimą. Visi šie asmens pripažinimo valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu būtinieji dėmenys atitinka *conditio sine qua non* taisyklę, t. y. reikalavimą, kad bent vieno iš šių dėmenų eliminavimas ar trūkumas užkerta kelią atsakomybėn traukiamo asmens pripažinimui valstybės tarnautojui prilygintam asmeniui.

2. Siekimas užtikrinti viešąjį interesą kaip būtinoji sąlyga greta kitų sąlygų siekiant atsakomybėn traukiamą asmenį pripažinti valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu laikytina *ad hoc* definicija. Kitaip kalbant, kiekvienu konkrečiu atveju teismams nagrinėjant baudžiamąsias bylas, kuriose asmeniui pareikštas kaltinimas padarius nusikalstamą veiką (pvz., kyšininkaujant (BK 225 straipsnis) arba piktnaudžiaujant tarnyba (BK 228 straipsnis), arba dėl neatsargumo neatlikus savo pareigų ar jas netinkamai atlikus (BK 229 straipsnis) ir pan.) būnant specialiuoju baudžiamosios atsakomybės subjektu – valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu, pavyzdžiui, aukštosios mokyklos dėstytoju, privalu nustatyti ir atskleisti būtinąjį požymį – viešojo interesą užtikrinimą. Viešojo intereso kaip požymio atskleidimas reiškia, kad būtina įvardinti aiškius argumentus, leidžiančius atsakyti, ar konkretus siektinas įgyvendinti interesas laikytinas viešuoju ir kokios priežastys tai lemia.

Literatūros sąrašas

1. Abramavičius A., Mickevičius D., Švedas G. (2005). Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje. Vilnius.
2. Abramavičius A., Švedas G. (2016). Valstybės tarnautojui prilyginamas asmuo kaip nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams subjektas. Teisės apžvalga. T. 2 (14), p. 194-209.
3. Beliūnienė L., Burnytė M., Kavoliūnaitė-Ragauskienė E., Krivka E., Lankauskas M., Latvelė R., Matulionytė R. (2015). Viešojo intereso atpažinimo problema Lietuvos teisėje: kriterijai ir prioritetai. Monografija. Vilnius.
4. Bieliūnas E. (2017). Nusikalstamų veikų kvalifikavimas ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencija. Teisė. T. 103, p. 7-21.
5. Bieliūnas E. (2008). Nusikalstamų veikų kvalifikavimo erdvė ir definicijos. Teisė. T. 69, p. 7-21.
6. Čaikovski A. (2007). Valstybės tarnautojui prilygintas asmuo: funkcijos ir įgaliojimai. Jurisprudencija, T. 6(96), p. 90-96.
7. Gruodytė E. (2006). Valstybės tarnautojo samprata nusikaltimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams skyriuje. Jurisprudencija. T. 7(85), p. 86-94.
8. Klimas E., Lankelis J. (2014). Viešojo intereso nustatymas – objektyvieji kriterijai. Jurisprudencija. T. 21(1), p. 115-140.
9. Kuncevičius G., Kosmačaitė V. (2014). Viešasis administravimas kaip Lietuvos administracinės teisės reguliavimo dalykas: kai kurie probleminiai aspektai. Jurisprudencija. T. 21(1), p. 141-163.
10. Lastauskienė G. (2005). Teisinio teksto tyrimo metodologija: teisės normų nustatymas. Teisė. T. 56, p. 31-40.
11. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1–98 straipsniai). Vilnius. 2004.
12. Lietuvių kalbos žodynas. [žiūrėta 2024-10-25] www.lkz.lt;
13. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 2000. Nr. 89-2741.
14. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas. TAR. 2020. Nr. 12819.
15. Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymas. TAR. 2019. Nr. 11194.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. sausio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-5/2012.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2014 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-89/2014.
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. vasario 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-50-648/2015.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-19-942/2017.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-202-697/2023.
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-92-943/2023.
22. Pakštaitis L. (2004). Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius.
23. Paškevičienė L. (2014). Viešojo administravimo subjektas kaip sutarties šalis. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius.

24. Trumpulis U. (2009). Viešojo intereso koncepcijų įvairovė ir jų vertinimas. *Socialinių mokslų studijos*. T. 4(8).
25. Trumpulis U. (2011). Viešojo intereso kategorija administracinėje teisėje. *Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S)*. Vilnius.
26. Vitkutė E. A. (2018). Asociacijų priskyrimo viešojo administravimo subjektams problematika. *Teisė*. T. 106, p. 160-176.

ENSURING THE PUBLIC INTEREST AS A CONDITION FOR RECOGNISING A PERSON AS A PUBLIC SERVANT (PARA. 3 OF ARTICLE 230 OF THE CRIMINAL CODE)

Raimundas Jurka, Eglė Jurkienė

Utenos kolegija Higher Education Institution

Maironio str. 7, LT-28142 Utena

Law office „Jurka & Losis“

Dainavos str. 5-32, LT-01400, Vilnius

Summary

The article examines an area that is almost invariably topical – the criminal legal treatment of corruption criminal acts – by using sources of criminal law science, judicial practice and, of course, an analysis of the provisions of criminal law. Specifically, the authors of the article analyse the conditions for recognising a person responsible for corruption crimes as a special entity equivalent to a public servant. In general, it should be noted that the criminal law of the Republic of Lithuania (Para 3 of Article 230 of the CC) establishes the conditions to be used in assessing a person's eligibility as a person equivalent to a public servant. However, it should also be noted that these conditions (elements) may be interpreted in different ways in each specific situation. Not to mention the fact that in the case law of the Lithuanian criminal courts another condition has been formulated – the factor determining the decision to recognise a person as a person equivalent to a public servant is the activity of such a person aimed at ensuring the public interest. Finally, the authors' analysis shows that there is no unified provision in Lithuanian positive law that can define the definition of public interest.

Article 230(3) of the CC provides that the status of a person treated as a civil servant shall be linked to employment or the holding of a position in a public or private legal person or other organisation, or the exercise of a professional activity, or the possession of appropriate administrative powers, or the right to act on behalf of such legal person or other organisation, or the provision of public services, etc. All of these grounds provided for in the law are highly susceptible to interpretation and debate. However, the provisions of the CC do not expressly provide for a single attribute or, in other words, a ground for the absence of which a person cannot be treated as a public servant. It is only in the case-law that this ground is systematically distinguished from other concepts used in the CC. This is the implementation of the public interest as a mandatory attribute of recognition as a special subject of criminal liability, which is also not unambiguously defined in the legislation, in the doctrine of criminal law and in the case-law.

The aim of this scientific article is to analyse and define, by means of the scientific methods, the public interest as a further ground for equating a person to a civil servant, in addition to the grounds for equating a person to a civil servant under the Criminal Code, as formulated by the case-law.

The object of the study is all the grounds for classifying a person as a civil servant, with particular emphasis on one of them, which has been highlighted in the case-law, namely, the connection of a person's work or professional activity with the pursuit of public interest.

Keywords: criminal legal qualification, corruption criminal act, public servant, equation of a person with a public servant, public interest.